

מדד הביטחון הלאומי: דעת קהל 2021–2022

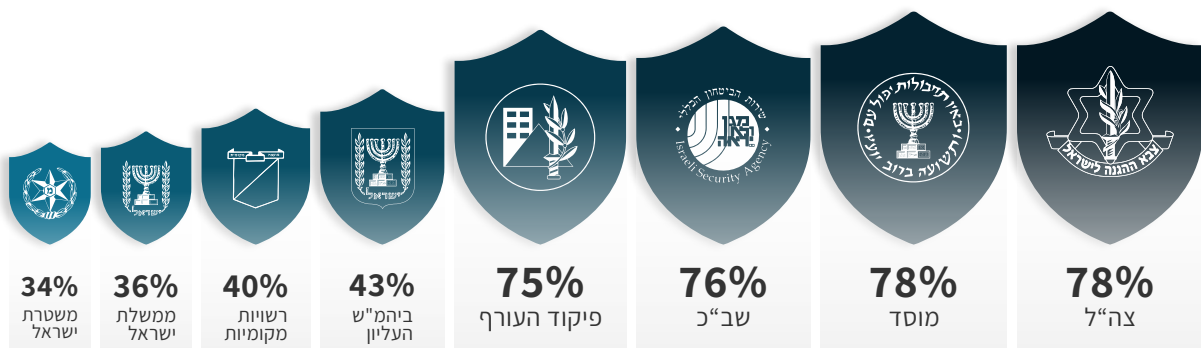
ציפי ישראלי ורותי פינס

מממצאי מדד הביטחון הלאומי עולה כי רוב הציבור מאמין כי מצבה של ישראל מבחינת הביטחון הלאומי הוא טוב. רמת האמון במוסדות המדינה – הממשלה, המשטרה ומערכת המשפט – נמוכה יחסית, ולעומת זאת רמת האמון בארגוני הביטחון – צה"ל, המוסד, ושב"כ – יציבה וגבוהה. רוב הציבור חש שישיראל תוכל להתמודד בהצלחה עם איומים ביטחוניים-חיצוניים ותומך בפעולה צבאית נגדם. הסכסוך הישראלי-פלסטיני ו"איראן גרעינית" דורגו כאיומים המשמעותיים ביותר. עם זאת, הציבור מודאג מהאיומים החברתיים הרבה יותר מאשר מהאיומים הביטחוניים החיצוניים ורובו סובר כי יש לתת עדיפות לתקצוב נושאי כלכלה, חברה וחוק וסדר על פני תקציב הביטחון. ברמה הערכית, הציבור ממשיך להעמיד את הערך "מדינה עם רוב יהודי" כחשוב לו ביותר, ואחריו "מדינה דמוקרטית".

"מדד הביטחון הלאומי" הנערך במכון למחקרי לאומי עוקב באורח שוטף ושיטתי אחר מגמות ועמדות הציבור בישראל בסוגיות של הביטחון הלאומי.¹ בשנת 2021 התגבשה דעת הקהל בישראל על רקע אי-יציבות פוליטית מתמשכת, הקמת ממשלה חדשה, מגפת הקורונה והשלכותיה החברתיות והכלכליות, ובזמנית העלייה במתיחות הביטחונית, ההסלמה בזירה הפלסטינית, ברצועת עזה ובירושלים, התעוררות מהומות בערים המעורבות בזמן מבצע 'שומר החומות' במאי ודיווחים על אודות חידוש פעילותה הגרעינית של איראן. ממצאי המדד מלמדים כי גם השנה, בדומה לשנים האחרונות, רוב הציבור האמין כי מצבה של ישראל מבחינת הביטחון הלאומי הוא טוב, אך חלה ירידה מסוימת באמונה זו בהשוואה לשנה שעברה.

אחת הסוגיות המרכזיות שעמדו על סדר היום בשנה החולפת הייתה מידת האמון במוסדות המדינה. מממצאי המדד עולה כי רמת האמון מצד הציבור בחלק ממוסדות המדינה ובעיקר בממשלת ישראל, המשטרה ומערכת המשפט המשיכה להיות נמוכה, אם כי הובחנה עלייה ברמת האמון כלפי הממשלה החדשה ביחס לשנה שעברה: הממשלה זכתה ל-36 אחוזי אמון בלבד, הגם שמדובר בעלייה של כ-10 אחוזים בהשוואה לשנה הקודמת. גם משטרת ישראל זכתה לרמת אמון נמוכה (34 אחוזים), ייתכן שעל רקע טענות אשר לאופן התמודדותה עם האלימות והפשיעה בחברה הערבית, ובהמשך לביקורת שנשמעה בשנתיים האחרונות לגבי אכיפת הנחיות להתנהגות לנוכח מגפת הקורונה, וכן בנוגע ליחסה למשתתפי ההפגנות והמחאות העממיות. רמת האמון של הציבור בארגוני הביטחון – צה"ל, המוסד, ושב"כ – הייתה גבוהה ושמרה על יציבות ביחס לשנה שעברה (קרוב ל-80 אחוזים של רמת אמון גבוהה) (ראו: תרשים 1).

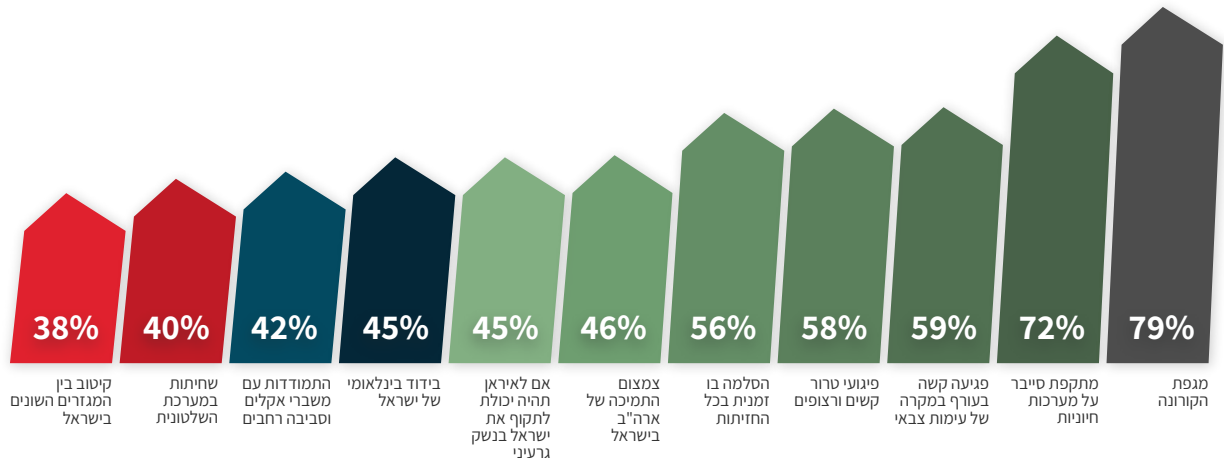
תרשים 1: רמת אמון גבוהה בכל אחד מהמוסדות הבאים

1 המחקר נערך על ידי התוכנית לחקר דעת קהל וביטחון לאומי במכון למחקרי ביטחון לאומי. הסקר הנוכחי התקיים בנובמבר 2021 והוא שילב תשאול באינטרנט וראיונות טלפוניים בקרב אוכלוסיות שאינן נגישות לאינטרנט. ראיונו 1,200 נשאלות ונשאלים מקרב האוכלוסייה היהודית והאוכלוסייה הערבית, המהווים מדגם ארצי מייצג של כלל האוכלוסייה הבוגרת בישראל בגיל 18 ומעלה. טעות הדגימה המרבית לכלל המדגם ± 3.7 אחוזים ברמת ביטחון של 95 אחוזים. הסקר נערך בשיתוף מכון מדגם.

איומים ואתגרים חיצוניים (ביטחוניים) – לאורך שנים ובאופן עקבי, רוב הציבור חש כי מדינת ישראל תוכל להתמודד בהצלחה עם איומים ביטחוניים-חיצוניים, ביניהם: פיגועי טרור (58 אחוזים), פגיעה קשה בעורף במקרה של עימות צבאי (59 אחוזים), הסלמה בדרגות בחזית הצפון, הדרום וביהודה ושומרון (56 אחוזים). השנה חלה ירידה של כ-7–10 אחוזים בתחושה זו. תחושת הביטחון של הישראלים ביכולתה של המדינה להתמודד עם איומים ביטחוניים-חיצוניים, כפי שעולה מהמדד האחרון, קשורה גם למידת האמון הגבוהה שרווח הציבור לצה"ל, וכן לתפיסתו באשר למידת מוכנותו להתמודד עם עימותים אלו בהצלחה: 80 אחוזים השיבו כי צה"ל ערוך לקראת העימות הצבאי הבא. עם זאת, רק 45 אחוזים מהציבור סברו כי ישראל תוכל להתמודד בהצלחה אם לאיראן תהיה יכולת לתקוף את ישראל בנשק גרעיני (ראו: תרשים 2).

תרשים 2: מדינת ישראל תוכל להתמודד בהצלחה עם כל אחד מהאתגרים הבאים

אשר לדירוג חומרתם של האיומים החיצוניים (ראו: תרשים 3), השנה החולפת לא אופיינה באותו שקט יחסי שנרשם ב-2020. מבצע 'שומר החומות', המהומות בערים המעורבות, ההסלמה בירושלים ופיגועי הדקירה בחודשים נובמבר-דצמבר הפרו את השקט היחסי שהשתרר בזירה הישראלית-פלסטינית בשנים האחרונות. וכך, בניגוד לשנים האחרונות וכפי שניתן ללמוד מתרשים 3, רוב הציבור דירג את האיום שנשקף מהסכסוך הישראלי-פלסטיני יחד עם איום "איראן גרעינית" כאיומים המשמעותיים ביותר. "הסכסוך הישראלי-פלסטיני" בצירוף איום "החמאס בעזה" טיפסו לראש הרשימה, כש-31 אחוזים מהציבור מגדירים אותם יחדיו כמשמעותיים ביותר. נוסף על כך, לעומת השנים שלאחר גיבוש הסכם הגרעין בין איראן למעצמות (מאז 2015), שבמהלכן "איראן גרעינית" לא נתפסה כאיום חמור, בשלוש השנים האחרונות ובעיקר לאחר פרישת ארצות הברית מההסכם ועם חידוש פעילותה של תוכנית הגרעין האיראנית, האיום שב למקום הראשון (23 אחוזים).

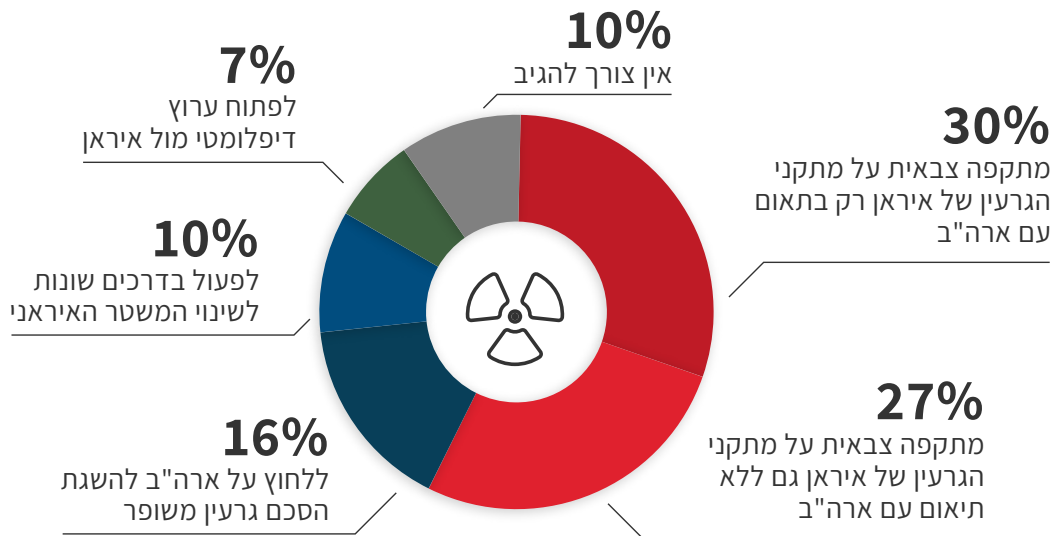
תרשים 3: מהו לדעתך האיום החיצוני הכי משמעותי על מדינת ישראל כיום?

סביר להניח שתפיסה זו הביאה חלק ניכר מהציבור לתמוך בנקיטת פעולה צבאית נגד האיום (57 אחוזים). הישראלים תמכו בנקיטת פעולה צבאית נגד איראן בתיאום עם ארצות הברית – אם יתברר שאיראן החליטה לחצות את הסף ולייצר פצצה גרעינית – אך חלק ניכר תמך בפעולה מסוג זה גם ללא תיאום עם ארצות הברית. בשונה מהשנה שעברה ועל רקע שיחות הגרעין המתחדשות

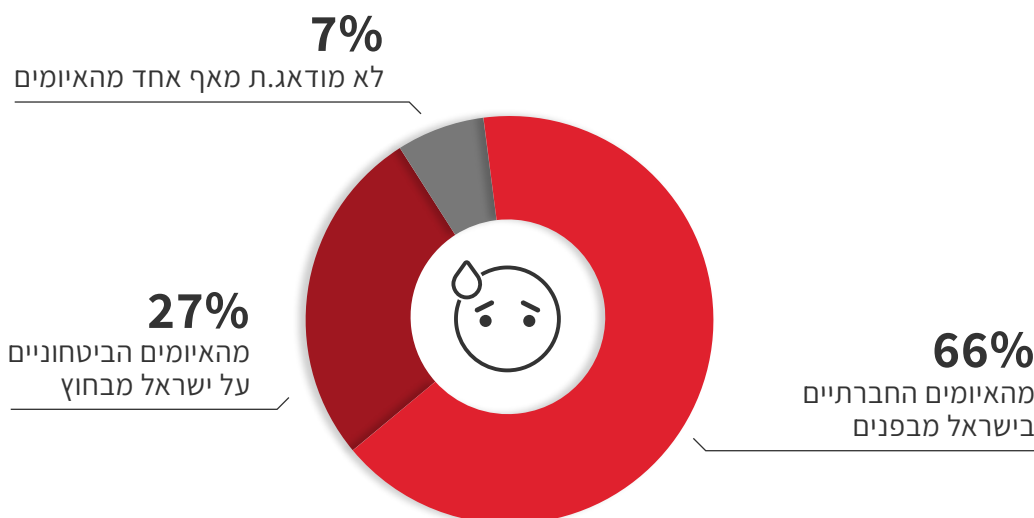
בין המעצמות לאיראן, פחות מחמישית מהציבור (16 אחוזים) תמכו בהפעלת לחץ על ארצות הברית להשיג הסכם גרעין משופר. רמת תמיכה נמוכה נרשמה גם ביחס לאפשרות לפעול כדי להביא לשינוי המשטר באיראן (10 אחוזים). רק מיעוט זניח סבר כי יש לפתוח ערוץ דיפלומטי מול איראן (שבעה אחוזים) (ראו: תרשים 4). תמיכה באקטיביות צבאית, לעיתים גם במחיר סיכון בהסלמה למלחמה, ניכרה גם לגבי חימוש חזבאללה בטיילים מדויקים על ידי איראן. ייתכן שהתמיכה בפעולה צבאית יזומה קשורה, ולו חלקית, לתחושת הביטחון ביכולת להתמודד עם האתגרים הביטחוניים, כמו גם לרמת האמון הגבוהה בגופי הביטחון.

תרשים 4: מה לדעתך צריכה להיות התגובה של ישראל אם יתברר לה שאיראן החליטה לחצות את הסף ולייצר פצצה גרעינית?

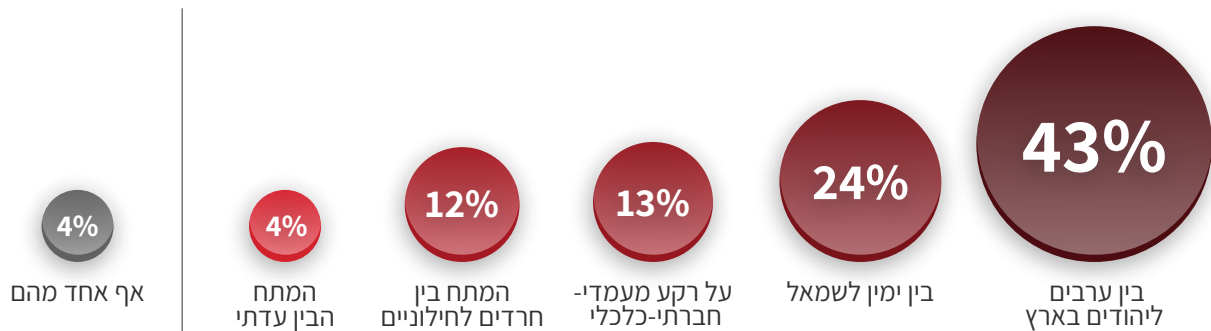

האיומים הפנימיים-חברתיים – מממצאי המדד בשנים האחרונות עולה כי הציבור מודאג מהאיומים החברתיים מבית הרבה יותר מאשר מהאיומים הביטחוניים על ישראל מבחוץ (66 אחוזים לעומת 27 אחוזים) (ראו: תרשים 5). יתרה מזו, לעומת רמת הביטחון הגבוהה ביכולתה של המדינה להתמודד בהצלחה עם האיומים החיצוניים, הרי לגבי יכולתה להתמודד עם איומים פנימיים תחושת הביטחון הייתה חלשה והתאפיינה בירידה ניכרת ביחס לשנים האחרונות. לדוגמה, הציבור היה מוטרד מיכולתה של המדינה להתמודד עם שחיתות במערכת השלטונית (40 אחוזים) ועם קיטוב בין מגזרים שונים בחברה (38 אחוזים) (ראו: תרשים 2). כפי שניתן לראות בתרשים 6, המתח הפנימי שהדאיג ביותר את הישראלים הוא המתח בין ערבים ליהודים בארץ (43 אחוזים), ואחריו המתח בין ימין לשמאל (24 אחוזים). המתח על רקע מעמדי-חברתי-כלכלי, המתח בין חרדים לחילונים והמתח הבין-עדתני נשארו מאחור. על רקע זה אפשר להבין מדוע, בדומה לשנה שעברה, גם השנה רוב הציבור סבר כי גם כעת נדרש שינוי בסדר העדיפויות של המדינה, כך שתקצוב נושאי כלכלה, חברה וחוק וסדר יקבל עדיפות על פני תקציב הביטחון (61 אחוזים) (ראו: תרשים 7).

תרשים 5: ממה אתה מודאגת יותר?

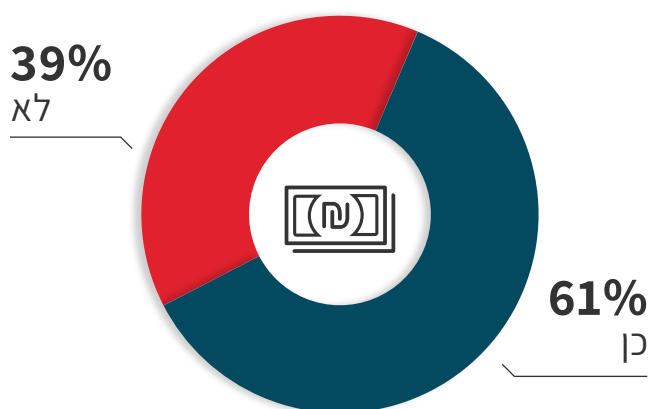

תרשים 6: איזה מהמתחים הפנימיים הבאים מדאיג אותך ביותר?

יהודים בלבד

תרשים 7: האם לדעתך צריך לשנות את סדרי העדיפויות של המדינה כך שנושאי כלכלה, חברה וחוק וסדר יקבלו עדיפות על תקציב הביטחון?

לבסוף, ניכר כי צביונה היהודי והדמוקרטי של המדינה חשוב לציבור. הציבור המשיך להעמיד את הערך "מדינה עם רוב יהודי" כחשוב לו ביותר (42 אחוזים), ואחריו הערך "מדינה דמוקרטית" (30 אחוזים), שאף חלה עלייה משמעותית בדירוג חשיבותו בשנתיים האחרונות. הערך "שלום עם שכנינו" ו"ארץ ישראל השלמה" מוגדרים כחשובים ביותר רק עבור פחות מחמישית מהציבור – 15 אחוזים ו-13 אחוזים, בהתאמה (ראו: תרשים 8).

תרשים 8: מהו הערך החשוב לך ביותר?

יהודים בלבד